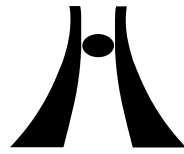

Beteckning: _____

HÖGSKOLAN
I GÄVLE

Akademien för utbildning och ekonomi

**Simning: ett svenskt kulturarv?
- En intervjustudie om lärares syn på
simundervisning på gymnasiet**

*Emma Söderberg
Marcos Améztegui Lindberg
December 2010*

Examensarbete - 15poäng
Didaktik

**Examensarbete i lärarutbildningen i ämnet didaktik
Examinator: Elisabeth Björklund
Handledare: Anneli Frelin**

Sammanfattning

Simkunnighet är ett kursmål i ämnet Idrott och hälsa som alla elever förväntas uppnå i grundskolan. I gymnasieskolans kursplaner för idrottsämnet har kravet om simkunnighet dock plockats bort. Syftet med denna studie var att undersöka i vilken utsträckning idrottslärare på gymnasiet använder sig av simundervisning, även om simkunnighet inte är ett kursmål. Studien innefattar en undersökning av de icke simkunniga elevernas möjligheter att lära sig simma på gymnasiet samt en undersökning om lärare anser att simkunnighet bör vara ett kursmål även på gymnasienivå.

Metoden som användes för att besvara undersökningens syfte var kvalitativa intervjuer. Vår undersökningsgrupp bestod av fem aktiva gymnasielärare i Idrott och hälsa i en kommun i norra Sverige.

Resultatet av undersökningen visar att idrottslärarna använder sig av simundervisning på gymnasiet trots att det inte är ett explicit kursmål. Det framgår också att endast en skola vidtar åtgärder för att hjälpa de elever som har bristande simkunskaper och att fyra av fem idrottslärare anser att simkunnighet bör vara ett kursmål i Idrott och hälsa. Våra slutsatser är att simundervisningen förs vidare i idrottsundervisningen på grund av kulturella traditioner och att idrottslärarna betraktar simundervisningen ur ett ekonomiskt perspektiv.

Nyckelord: Simkunnighet, simundervisning, gymnasiet

Innehållsförteckning

1	Introduktion	1
1.1	Syfte och frågeställningar	1
1.2	Definition av simkunnighet	2
2	Bakgrund och läroplanshistorik	3
2.1	Bakgrundsstatistik	3
2.2	Simundervisning i läroplanerna	4
3	Tidigare forskning	7
4	Teori	10
5	Metod	12
5.1	Metodologiska utgångspunkter.....	12
5.1.1	Avgränsningar och urval	13
5.2	Genomförande	13
5.3	Analys och tolkning	14
5.4	Tillförlitlighet	14
5.5	Forskningsetik	15
6	Resultat.....	17
6.1	Intervjudeltagare.....	17
6.2	Användandet av simundervisning på gymnasieskolorna.....	18
6.3	Lärarnas erfarenheter av bristande simkunnighet på gymnasiet.....	18
6.4	Test av simkunnighet.....	19
6.5	Mål med simundervisningen	19
6.6	Speciell simundervisning för icke simkunniga elever.....	20
6.7	Simkunnighet som ett kursmål på gymnasieskolan.....	21
6.8	Sammanfattning av resultat	21
7	Analys och Diskussion	23
7.1	Metoddiskussion.....	23
7.2	Simundervisningens mål.....	23
7.3	Simning – en kulturell tradition.....	24
7.4	Bristande simkunnighet på gymnasiet.....	25

7.5	Simkunnighet – en ekonomisk fråga och ett önskat kursmål	26
7.6	Ramfaktorer	27
7.7	Slutsatser.....	27
	Referenslista	29
	Bilaga 1	
	Bilaga 2	

1 Introduktion

Sverige är ett land som till större delen av sin yta är omgivet av vatten, vidare har landet även ett flertal insjöar av varierande storlek och djup. Allt detta vatten kan ses som en tillgång men även som ett hot och något som är skrämmande för de människor som inte behärskar konsten att simma. År 2003 presenterade Barnsäkerhetsdelegationen sitt slutord kring barns skador och olycksfall i Sverige. Där framgick det att drunkning var den tredje största dödsorsaken bland barn och ungdomar.¹ Svenska livräddningssällskapet har år 2010 uppdaterat den statistiken genom att på sin hemsida presentera att drunkning är den näst vanligaste dödsorsaken bland barn och ungdomar.² Enligt Sveriges skolverk är det ett mål att elever lär sig att simma under grundskolan. Målen med skolornas simundervisning är att eleverna bör kunna simma 200 meter varav 50 meter på rygg i slutet av det femte skolåret. Förutom detta förväntas elever även kunna hantera livräddning och nödsituationer i och vid vatten i slutet av det nionde skolåret.³ Det går att tolka som att simning och simkunnighet är något som prioriteras högt i det svenska samhället och skolväsendet. Eva Kraepelien-Strids studier visar trots detta att det finns tendenser till ”att simkunnigheten minskar något och att simundervisningen i skolan sker vid alltför få tillfällen”.⁴

Det har genomförts ett fåtal undersökningar och studier som berör skolornas simundervisning och elevernas simkunnighet. De undersökningar som har gjorts för att utröna om skolan sköter sina åligganden har dock enbart utförts på grundskolenivå. Skolans åligganden beträffande simkunnighet finns dock inte kvar när eleverna når gymnasieskolan, vilket kan skapa problem för de elever som inte är simkunniga efter grundskolan såväl som de elever som börjat i svensk skola efter grundskoleålder. Målet med denna undersökning blir därmed att fokusera på det tomrum som finns i forskningsfältet om simundervisning på gymnasienivå.

1.1 Syfte och frågeställningar

Då simkunnighet inte finns utskrivet i gymnasieskolans kursplaner för Idrott och hälsa A och B syftar undersökningen till att få kunskap om på vilket sätt de utvalda gymnasieskolornas idrottslärare använder sig av simundervisning. Som tidigare nämnts ämnar studien att belysa det tomrum som finns i forskningen kring simundervisning på gymnasienivå. Studien innefattar en undersökning av de icke simkunniga elevernas möjligheter att lära sig simma på gymnasiet. Ett annat syfte är att undersöka om lärarna anser att simkunnighet bör vara ett kursmål även på gymnasienivå. Detta syfte kommer att besvaras med hjälp av nedanstående frågeställningar:

* Använder sig idrottslärarna av simundervisning på gymnasiet trots att det inte är utskrivet i kursplaner och styrdokument och i så fall i vilken utsträckning?

* Vilka mål förväntar sig lärarna att eleverna bör uppnå i gymnasieskolans simundervisning?

¹ Barnsäkerhetsdelegationens slutbetänkande SOU 2003:127:313

² <http://www.sls.a.se>¹

³ <http://www.skolverket.se>¹

⁴ Kraepelien-Strid, *Simkunnighet är viktig, eller...?* I Larsson & Meckbach 2007:164

* Hur vanligt är det, enligt idrottslärares erfarenheter, att elever inte är simkunniga när de når gymnasiet och vilka åtgärder vidtas på skolorna för de elever som inte är simkunniga?

* Hur ser idrottslärarna på att införa simundervisning som ett kursmål även på gymnasienivå?

1.2 Definition av simkunnighet

I denna studie förekommer det centrala begreppet simkunnighet. Detta begrepp tilldelas i nedanstående avsnitt en stipulativ definition som gäller för detta enskilda arbete och därmed inte är en realdefinition.⁵

I september år 2007 formulerade Skolverket i samarbete med SLS en reviderad kursplan där skolans definition av simkunnighet förtydligades. Den nya definitionen lyder:

– Att alla elever senast i slutet av det femte skolåret skall ha god vattenvana, vara trygga i vatten, kunna simma 200 meter, varav 50 meter på rygg och hantera nödsituationer vid vatten, ha grundläggande kunskaper om bad-, båt- och isvett.

– Att alla elever senast i slutet av det nionde skolåret skall kunna hantera nödsituationer i och vid vatten, ha kunskaper i livräddande första hjälp.⁶

I enlighet med grundskolans definition kommer denna studies stipulativa definition av simkunnighet vara följande; att vara trygg i vatten och att kunna simma 200 meter varav 50 meter på rygg. Vår definition innefattar dock inte kunskaper om bad-, båt- och isvett.

⁵ ”Medan en stipulativ definition således ger tillkänna ett visst beslut från den skrivandes eller talandes sida, har en *realdefinition* ambitionen att säga något sant om definiendums redan existerande betydelse eller användning”. Nationalencyklopedin, NE, den långa definitionen under sökordet stipulativ

⁶ <http://www.sls.a.se>²

2 Bakgrund och läroplanshistorik

För att ge en insikt i simkunnigheten i det svenska samhället och i simundervisningens historia anser vi att det är av stor vikt att lyfta fram dels statistik om svensk simkunnighet men även vilken roll simningen har haft i den svenska skolans olika läroplaner. Detta kapitel är därför uppdelat i två underkapitel; *Bakgrundsstatistik* och *Simundervisning i läroplanerna*. Det första underkapitlet behandlar statistik från Svenska Livräddningssällskapet och Statistiska centralbyrån som berör drunkningsolyckor och simkunnighet i olika ålders- och samhällsgrupper. Det andra avsnittet presenterar simundervisningens roll på ett historiskt plan. Där visas simundervisningens utrymme och utveckling i de läroplaner som har styrt skolan från 1919 års folkskolor fram till idag.

2.1 Bakgrundsstatistik

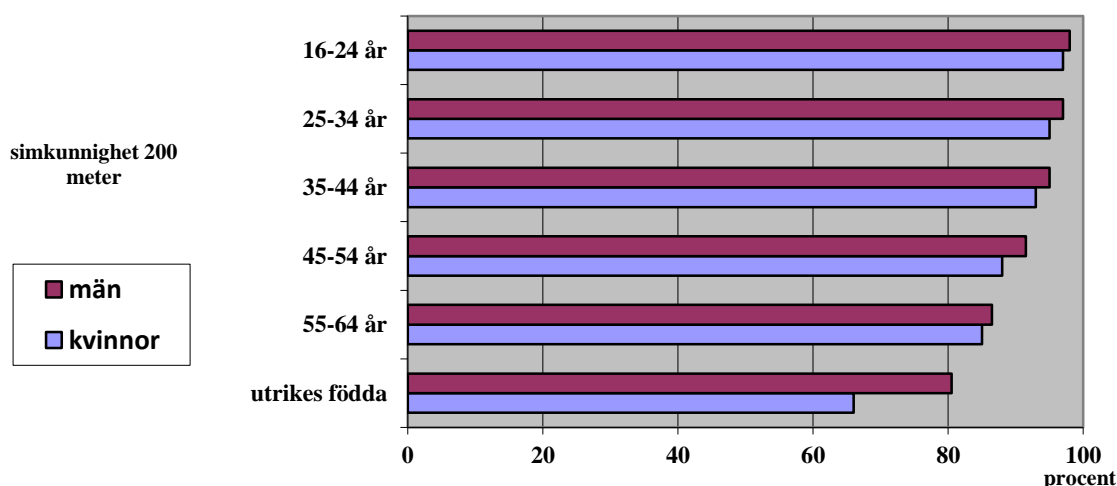
Drunkning är som nämndes under avsnittet *Introduktion* den näst vanligaste dödsorsaken bland svenska barn och ungdomar. I Sverige dör det en människa genom drunkning var tredje dag och under 2000-talet har det omkommit 1204 personer i drunkningsolyckor. Det blir genomsnittligt 120 människor per år som faller offer för drunkningsdöden. Under år 2009 var dödsiffran rekordlåg och antalet omkomna understeg för första gången 100 individer. Av de 82 som omkom var åtta barn och ungdomar under 19 år.⁷ Det är svårt att se tydliga tendenser angående drunkningsolyckorna. Människor drunknar i samband med bad, fiske, fritidsbåtar, isolyckor och andra aktiviteter i närheten av vatten. Däremot finns det tydliga tendenser på att det är vanligare med drunkningsolyckor bland män än bland kvinnor. Enligt SLS beror det troligtvis på att män tar större och fler risker och i större grad sysslar med mer riskfyllda fritidsintressen.⁸ Statistiska centralbyråns undersökning *Fritid*, som presenterar det svenska folkets fritidsvanor under åren 2006-2007, visar dock på att det är fler män än kvinnor som kan räknas som simkunniga. Den visar även på att inte alla elever som har gått ut grundskolan är simkunniga samt att det är en betydligt lägre andel av de utrikes födda som kan simma.⁹

⁷ <http://www.sls.a.se>³ – *Drunkningsolyckor 2009*, 2009:4-5

⁸ <http://www.sls.a.se>³ – *Drunkningsolyckor 2009*, 2009:2-3

⁹ <http://www.scb.se> – rapporten *Fritid*, 2009:61. Anm. Tabellen som visar SCB:s statistik presenteras på nästa sida. Tabellen har omarbetats för att endast visa på de siffror som är relevanta för denna undersökning.

Tabell 2.1.1 - Statistiska centralbyråns bild av simkunnighet

10

Få studier har dock undersökt förhållandet mellan simkunnighet och risken för att drunkna. Förutom vid båtolyckor saknas det bevis på att personer med bristande simkunskaper oftare är involverade i drunkningsolyckor jämfört med personer som är simkunniga.¹¹

2.2 Simundervisning i läroplanerna

Simkunnighet har sedan 1900-talets början eftersträvat av svenska skolor då det har varit en stående punkt i idrottsundervisningens kursplaner. Simning har varit ett återkommande moment i idrottsämnets läroplaner även om kraven och målen har förändrats genom åren.¹²

Redan i undervisningsplanen för rikets folkskolor från år 1919 nämns simning som ett undervisningsmoment. Från och med årskurs 3 förväntades eleverna att undervisas i begynnande simövningar. Simundervisningen skulle sedan fortsätta under den återstående skolgången.¹³

I kursplanen för Gymnastik med lek och idrott från år 1955 framgår det att vattenvaneövningar skulle införas så tidigt som i första klass. Nivån på simövningarna skulle sedermera höjas i årskurs 3 och i årskurs 4 skulle eleverna genomgå det första simkunnighetsprovet.¹⁴

Enligt kursplanen för Gymnastik från år 1962 skulle simundervisningen likt de föregående kursplanerna påbörjas i tidig ålder. Simundervisningen i årskurs 1 och 2 skulle nu förbereda eleverna med vattenvaneövningar inför det stundande simkunnighetsprovet som ämnades genomföras i årskurs 3. Simkunnighetsprov skulle enligt kursplanerna återkomma även i de högre stadierna.¹⁵

¹⁰ <http://www.scb.se> – rapporten *Fritid*, 2009:61

¹¹ <http://www.lakartidningen.se>

¹² Se exempelvis undervisningsplanen för år 1919 och Lgr 69

¹³ Undervisningsplan 1924:237ff.

¹⁴ Undervisningsplan 1955: 137-138

¹⁵ Läroplan för grundskolan 1962: 344-345

I Lgr69 skrevs det för första gången in i kursplanen att målet med simundervisning var att varje elev skulle bli fullt simkunnig.¹⁶ Detta skulle följas såvida det inte fanns ”något fysiskt eller psykiskt handikapp som hindrar eleven att delta i undervisningen”.¹⁷ För att en elev skulle klassificeras som simkunnig, enligt Lgr69, förväntades eleven kunna genomföra följande moment under sin skolgång:

Årskurs	
3:	25 m simning, grunt vatten
4:	50 m simning, helst djupt vatten
5:	50 m simning
6:	100 m simning, varav 25 m ryggsim
7:	150 m simning, varav 50 m ryggsim
8:	200 m simning, varav 100 m ryggsim
9:	Ilandföring med endera a) enhands bröstfattning b) armfattning c) huvudfattning eller 200 m simning varav 100 m ryggsim. ¹⁸

I och med införandet av Lgr80 försvann dessa explicita krav och istället poängterades livräddning i samband med simundervisningen:

Lågstadiet: Vattenövningar och lekar i vatten. Bröstsim och ryggsim. Badvett och båtvet. Livräddningsövningar och simkunnighetsprov.

Mellanstadiet: Övningar för att utveckla simförmågan. Övningar av flera simsätt, dykning och klädsim. Ilandföringsövningar, användning av räddningsmaterial. Konstgjord andning och simkunnighetsprov.

Högstadiet: Vattnets och kylans inverkan på kroppen. Behandling av drunknande. Konstgjord andning. Säkerhetsåtgärder i samband med vattensport. Livräddningsövningar, dykövningar, klädsim, ilandförning samt användning av livräddningsmaterial. Simkunnighets- och livräddningsprov.¹⁹

Även gymnasieskolan har haft simundervisning som ett explicit utskrivet moment i tidigare läroplaner. I Lgy70 står Idrott som ett obligatoriskt ämne för alla gymnasiala inriktningar. I kursplanen för ämnet Idrott var det klart uttryckt att simning var ett av de huvudmoment som kursen skulle innehålla.²⁰

Dessa explicit utskrivna prestationskrav försvann dock med införandet av Lpo94. Simning fick stå kvar som ett av kursmålen i ämnet Idrott under årskurs 5 men det blev inte längre specificerat i samma mån som tidigare. När denna nya kursplan presenterades var målet för simning i årskurs 5 att eleverna skulle kunna simma och hantera nödsituationer vid vatten.²¹ Det fanns dock inga ramar för vad som räknades som simkunnighet. På gymnasienivå uteslöts simning ur kursmålen men eleverna förväntades ”ha kunskap om och kunna tillämpa livräddande första hjälp”.²²

I och med oklarheterna kring begreppet simkunnighet gjorde Skolverket år 2003 en tillsyn av simkunnigheten och förmågan att hantera nödsituationer vid vatten. Tillsynen visade att definitionen simkunnighet hade olika innebörd på olika skolor och att elever runt om i landet därmed förväntades uppnå olika mål. Detta medförde, enligt Skolverkets rapport,

¹⁶ Kraepelien-Strid, 2007:167

¹⁷ Skolöverstyrelsen, Lgr 69 II, 1970:12

¹⁸ Ibid

¹⁹ Skolöverstyrelsen, Lgr 80 I, 1980:95

²⁰ Skolöverstyrelsen, Lgy 70 I, 1983:204

²¹ Kursplaner för grundskolan, 1994:32

²² <http://www.skolverket.se>²

att 7369 av 118 910 elever inte kunde simma i årskurs 5.²³ Resultatet av tillsynen bidrog till att Skolverket föreslog ett förtydligande av kursmålet att kunna simma och hantera nödsituationer vid vatten.²⁴ Till följd av detta reviderades kursplanen för Idrott och hälsa i september 2007. Målen i simundervisningen innefattar numer nedanstående punkter:

År 5:

Eleven skall

- ha god vattenvana, vara trygg i vatten, kunna simma 200 meter, varav 50 meter på rygg, och hantera nödsituationer vid vatten.
- ha grundläggande kunskaper om bad-, båt- och isvett.²⁵

År 9:

Eleven skall

- hantera nödsituationer i och vid vatten.
- ha kunskaper i livräddande första hjälp.²⁶

Trots de skärpta målen från Skolverket påvisar SLS att enbart sex av tio kommuner i Sverige följer läroplanen vad gäller simundervisning. Enligt SLS kan bara två av tio elever på en del skolor simma 200 meter. SLS statistik påvisar även att endast fyra av tio elever i klass 4-6 kan hjälpa någon med hjälp av mun till mun andning.²⁷ Denna problematik med bristande simkunnighet i skolklasserna är något som uppmärksammas i studier som inriktat sig på grundskolornas simundervisning. En del av dessa studier är av vikt för vår undersökning och presenteras därmed i nästföljande kapitel.

²³ <http://www.skolverket.se>³ –Tillsyn av simkunnighet och förmåga att hantera nödsituationer vid vatten, 2004:5

²⁴ <http://www.skolverket.se>⁴

²⁵ <http://www.skolverket.se>¹

²⁶ Ibid

²⁷ <http://www.sls.a.se>¹

3 Tidigare forskning

Som tidigare berörs i avsnittet *Introduktion* har det genomförts ett antal forskningsinsatser kring simundervisning. De flesta av dessa är dock utförda före revideringen av Lpo94s kursplan i ämnet Idrott och hälsa. I brist på avhandlingar om svensk simundervisning är studierna som presenteras nedan till större delen examensarbeten som berör liknande ämnen som denna undersökning. Det finns dock en magisteruppsats av Kraepelien-Strid som lyfts fram i kapitlet.

Maria Hedström har genomfört en undersökning på grundskolans tidigare år i en kommun i Norrbotten. Syftet med undersökningen var att ta reda på vilken syn grundskolelärare har på simundervisningen i skolan och att se om revideringen av kursplanen har inneburit någon förändring av simundervisningen. Hedström använde sig av kvalitativa intervjuer med tre lärare i Idrott och hälsa för att besvara sina frågeställningar.²⁸ Resultatet av undersökningen visar på att samtliga intervjuade lärare ansåg att simning är ett mycket viktigt moment i ämnet Idrott och hälsa samt en livsviktig kunskap som barnen har nytta av hela livet. Studien visar också på att ramfaktorer som exempelvis tid, ekonomi och avstånd till simhall har stor betydelse för hur simundervisningen ser ut. Revideringen av kursplanen innebar enligt deltagarna i studien ett positivt lyft för simundervisningen i skolorna. Lärarna påpekade att simundervisningen var undermålig innan revideringen av kursplanen genomfördes, men att kommunen drog igång en satsning på simundervisning efter att målen blivit mer konkreta. Denna satsning ledde till att de aktuella skolorna införde fler simtillfällen. Samtliga medverkande lärare påpekade även att deras skola erbjuder extra stöd för elever som inte kan simma i år 5. I praktiken innebar det att eleverna fick följa med andra klasser på deras simlektioner. Två av pedagogerna anordnade dock extra lektioner för elever med simsvårigheter. Alla tillfrågade lärare ansåg att dokumentation av simkunnigheten och föräldrarnas engagemang och vilja att träna simmomenten med sina barn på fritiden var viktigt.²⁹

I Petra Raunios undersökning, *Simundervisning - en rättighet eller skyldighet? En studie om simundervisning i Sverige och Norge för elever i skolår 6-9*, görs en komparativ granskning av elevers möjligheter till simundervisning i svensk respektive norsk grundskola. Deltagarna som intervjuades var fyra norska lärare ifrån Oslo och fyra svenska lärare från Göteborg. Syftet var att beskriva vad svenska och norska lärare i ämnet Idrott och hälsa har för åtgärder för de elever som inte är simkunniga i skolåren 6-9. Studiens komparativa del innebar även att fastslå de båda grannländernas definitioner på simkunnighet samt en undersökning av vem som i respektive land står ansvarig för att eleverna genomgår en simutbildning.³⁰

Resultatet av Raunios studie visar att norska lärare hade svårt att enas om en definition av simkunnighet. De intervjuade lärarna i Sverige var däremot samstämmiga om att det var Svenska Livräddningssällskapets begreppsförklaring som ansågs vara den korrekta definitionen. Både de svenska och de norska lärarna ansåg dock att huvudansvaret för att eleverna fick genomgå en simutbildning låg hos barnens föräldrar. Detta trots att både det svenska och norska skolverket förespråkar att det är skolan och dess rektorer som står som ansvariga. Elever som befaras att inte uppnå målen för simkunnighet skall dessutom enligt Skolverket erbjudas simskola. Raunios granskning visar dock på att det endast var hälften av

²⁸ Hedström 2009:13

²⁹ Hedström 2009:16 ff.

³⁰ Raunio 2008:2

de deltagande skolornas lärare som erbjöd simskola, samt hade klara rutiner och åtgärdsprogram för hantering av elever som inte var simkunniga. Det framgick även att en av de deltagande lärarna från Sverige, efter att konstaterat bristande simkunskaper hos elever, kontaktade de berörda barnens föräldrar för att redogöra hur det såg ut med barnens simkunskaper. Därefter hävdade läraren att det var föräldrarnas ansvar att se till att de barnen blev simkunniga.³¹

Kraepelien-Strid har i sin magisteruppsats, *Simma eller försvinna: en studie av läroplaner samt elevers och lärares uppfattningar om simkunnighet och behovet av att kunna simma*, gjort två olika undersökningar om simkunnighet. Den ena studien är en analys av styrdokumentet medan den andra är en kvantitativ studie där lärares och elevers uppfattningar om simundervisning granskas.

Det huvudsakliga målet med studien var att se om Lpo94 leder till önskad simkunnighet i årskurs 9.³² Med önskad simkunnighet menas att det finns ett mål att alla elever ska vara simkunniga i årskurs 9. Undersökningens urval av tillfrågade elever och lärare skedde slumpvis över hela landet vilket betyder att de svar som Kraepelien-Strid presenterar kan sägas gälla för hela Sverige.³³ Författarens slutsats med studien är att huvudfrågan inte kunde besvaras i och med det faktum att simkunnighet inte definierades i Lpo94. Kraepelien-Strid kunde däremot presentera flera viktiga uppfattningar om simkunnighet både genom lärares och genom elevers synvinklar. Ett intressant resultat i studien visar att nästan 20 % av de tillfrågade eleverna ansåg att de inte kunde simma 200 meter. Samtidigt ansåg 22 av 25 lärare att 95 % av eleverna klarade av att simma samma sträcka. Undersökningen presenterar också siffror på att de allra flesta tillfrågade lärarna tyckte att simning var ett viktigt moment, men ändå ägnades enbart 5 % av den totala lektionstiden åt simning. Av lärarna ansåg 64 % att deras skola inte tog ansvar för organiserad simundervisning, vilket kan förklaras av att enbart 27 % av lärarna oftast hade tillgång till simhall under lektionstid medan 35 % sade sig bara ha tillgång till simhall under friluftsdagar.³⁴

Petra Buskas och Caroline Zakrisson genomförde år 2007 en undersökning som fick namnet *Kunskap som räddar liv: en studie om elevernas och lärarnas uppfattningar om simundervisning*. Studien baserades på enkätundersökningar med 347 elever och 26 lärare på grundskolenivå.³⁵ Av de 347 tillfrågade eleverna ansåg 186 elever att de inte hade tillräckligt med simundervisning i skolan. Dessa elever upplevde även att tidsbristen resulterade i att de inte kunde uppnå de krav och den kunskap som förväntades. De lärare som deltog i undersökningen svarade alla att de bedrev simundervisning. Av dessa menade dock 22 lärare att de inte tilldelats tillräckligt med resurser då det rådde tidsbrist i simhallarna samt att resvägen till simhallarna var för lång. Buskas och Zakrisson lyfter i sin studie även fram att vissa lärare godkänner icke simkunniga elever. Granskningen visar också att tio av de tillfrågade lärarna förklarade att simundervisning inte var tillgänglig för alla elever. Flera lärare nämnde dessutom att det var svårt att bedöma elevernas simkunskaper och var osäkra vid bedömning och betygssättning.³⁶

Som det framgår i de ovanstående nämnda studierna upplevs tiden som tilldelas simundervisningen vara alldeles för begränsad. Det tydliggörs dessutom att elever kan bli godkända i idrottsämnet trots bristande simkunskaper. Att eleverna godkänns fastän de inte är

³¹ Raunio 2008:25 ff.

³² Kraepelien-Strid 2006:29

³³ Kraepelien-Strid 2006:33

³⁴ Kraepelien-Strid 2006:53

³⁵ Buskas & Zakrisson 2007:8-9

³⁶ Buskas & Zakrisson 2007:11 ff.

simkunniga bidrar till att de når gymnasiet utan att besitta de kunskaper som de förutsätts ha enligt grundskolans kursmål. Då föregående studier har utförts på grundskolan anser vi att det är av stor vikt att granska elevers förutsättningar till simundervisning på gymnasiet. Detta för att klargöra om de icke simkunniga eleverna faller mellan stolarna eller om de fångas upp av gymnasieskolan.

Denna studie bygger förutom på den ovan nämnda forskningen även på teoretiska aspekter. Dessa aspekter beskrivs närmare i följande kapitel.

4 Teori

Människans verklighetsuppfattning utformas, enligt kunskapssociologiska teorier, genom de existerande sociala sammanhang som finns i dess omgivning. Sociologerna Peter Berger och Thomas Luckmann anser att den sociala interaktionen som sker när människor möter varandra under sociala mönster är det som bygger upp samhället. För att bibehålla den ordning som skapas genom de sociala mönstren menar Berger och Luckmann att varje ny samhällsmedlem måste assimileras in i dessa rådande mallar. Det innebär att varje individ som föds in i eller emigrerar till ett samhälle införlivas i ett inlärningsystem av kulturella värderingar och beteendemönster. Samhället skapar därigenom ett system av normativa egenskaper, värderingar och beteenden.³⁷ Dessa normsystem påverkar alla delar av samhället och därmed även skolan och dess undervisning.

Skolämnen bygger enligt Tomas Englund, professor i pedagogik, inte enbart på det berörda ämnets vetenskapliga bakgrund. Han menar att även ämnets samhällsroll har betydelse för utformningen av undervisningen.³⁸ Englund lyfter dessutom fram att skolkunskap som är utskrivet i läro- och kursplaner kan tolkas på olika sätt trots att tolkarna mottager samma information.³⁹ Denna åsikt delas av Göran Linde, professor emeritus i pedagogik, som hävdar att:

[...] stoffurvalet i undervisningen inte är detsamma som den föreskrivna läroplanen, utan att denna tolkas med tillägg och fråndrag, dels beroende på lärarens intentioner, rutiner och repertoarer men också genom begränsande ramar och praktiska betingelser.⁴⁰

Englund betonar därutöver att de enskilda skolämnena har utvecklat traditioner med särskilt utvalt innehåll.⁴¹

Att kulturella traditioner är av vikt i skolundervisningen tydliggörs exempelvis i dagens gymnasiala kursplan för Idrott och hälsa där ett av ämnets syften beskrivs på följande sätt:

Ämnet tar upp idrott som kulturfenomen och speglar såväl egna traditioner och sätt att tänka som synsätt och rörelseuttryck i andra kulturer. Väsentligt för ämnet är också att anknyta till de starka kulturella traditioner som finns i Sverige när det gäller att vistas i naturen. Ämnet bidrar på så sätt till att väcka engagemang för frågor som handlar om människans relation till naturen.⁴²

Kraepelien-Strid hävdar i sin magisteruppsats att simkunnighet har blivit en kulturell normativ egenskap för de flesta som är bosatta i Sverige.⁴³ Att simkunnighet har blivit en norm i detta land beror, enligt Kraepelien-Strid, inte enbart på att simning är en bra allsidig träning, utan även på att simkunnighet ger en trygghet i den svenska naturen som till stor del består av vatten.⁴⁴ De som inte är simkunniga kan därmed känna sig otrygga och uppleva ett utanförskap. Kraepelien-Strid menar vidare att det är viktigt att uppmärksamma de delar av befolkningen med bristande simkunskaper både i samhället och i skolverksamheten.

Förutom att elevernas bakgrund och ursprung kan påverka möjligheterna till simkunnighet styrs skolans undervisningsmöjligheter dessutom av yttre faktorer som

³⁷ Geels & Wikström 1999:51

³⁸ Englund, *Undervisning som meningserbjudande*, I Uljens 1997:132

³⁹ Englund, 1997:131

⁴⁰ Linde 2006:18

⁴¹ Englund, 1997:121

⁴² <http://www.skolverket.se>⁵

⁴³ Kraepelien-Strid, 2007:164

⁴⁴ Kraepelien-Strid, 2007:166

innefattas i det som kallas för ramfaktorer. Linde menar att ramfaktorer är ramar som begränsar och formar undervisningsprocessen och påverkar hur resultatet blir.⁴⁵ Dessa ramar är exempelvis elevsammansättning, tid, ekonomi och övriga resurser. Linde menar vidare att om inte förutsättningarna finns kan inte heller handlingen utföras.⁴⁶

Om simundervisningen ses i ljuset av ovanstående teorier skulle det innebära att simning vävs in i idrottsundervisningen på gymnasiet trots att det inte är utskrivet i ämnets kursplan. Simning blir som Linde menar ett stoffurval som lyfts in i undervisningen beroende på lärares intentioner och rutiner trots att det inte är en del av den egentliga läroplanen.

⁴⁵ Linde 2006:52

⁴⁶ Ibid

5 Metod

I detta kapitel belyses ett flertal olika moment som är av stor vikt i denna undersökning. Kapitlet är uppdelat i fem underavsnitt som tillsammans ger en detaljerad bild av hur arbetet har framskridit. Första delen berör den intervjuform som studien bygger på. Det andra avsnittet beskriver tillvägagångssättet under studien. Nästföljande del inbegriper den analysform som har använts vilket följs av ett avsnitt som berör studiens tillförlitlighet. Sista delen beskriver de forskningsetiska principer som studien har efterföljt.

5.1 Metodologiska utgångspunkter

För att besvara de frågeställningar som presenteras i *Syfte och frågeställningar* genomfördes intervjuer med fem utvalda individer. De intervjuade personerna är idrottslärare som fick representera olika friskolor och kommunala skolor på gymnasienivå. (Vidare information kring detta finns att läsa under avsnittet *Avgränsningar och urval*.) Intervjufrågorna finns att beskåda i *Bilaga 2* som går att finna längst bak i studien.

Kvalitativ intervju är ett verktyg som används för att utforska och förstå strukturer eller egenskaper hos det studerade objektet.⁴⁷ Denna intervjuform karakteriseras av att undersökaren ställer enkla och direkta frågor vilket resulterar i komplicerade men innehållsrika svar.⁴⁸ Kvalitativa intervjuer är ett medel för att studera och upptäcka särdrag, kännetecken eller olika betydelser av något. Målet i en kvalitativ intervju är att skaffa sig kunskaper i vad som händer och sker istället för att bestämma omfattningen av något som har skett.⁴⁹ Dock är det, enligt Jan Trost, en risk att intervjuer i denna form kan färgas av intervjuarens egen sympati eller antipati för den intervjuade och dennes åsikter och beteende. Det krävs därför försiktighet som intervjuare så att personliga åsikter och känslor för de intervjuade personerna inte syns i undersökningens resultat och analys.⁵⁰

En annan vanlig form av intervju är den så kallade kvantitativa intervjun. Med denna metod utgår forskaren eller undersökaren från ett förutbestämt och begränsat fenomen som utmynnar i frågor med preciserade svarsalternativ. Trost menar att kvantitet går att summera kortfattat som något som behandlar siffror.⁵¹ Syftet är att undersöka hur dessa företeelser fördelar sig i en befolkning vilket medför att undersökningens resultat till stor del behandlar siffror eller liknande mätvärden.⁵² Målet med en kvantitativ intervju är att tydliggöra omfattningen av en händelse eller ett fenomen.

I denna studie vilar våra intervjuer på en kvalitativ grund. Med detta menas att intervjun främst har baserats på öppna frågor av icke-strukturerad art där det inte finns några fasta svarsalternativ.⁵³ Deltagarna tilläts med andra ord att prata fritt kring frågorna för att utveckla sina svar. Anledningen till att studien baserades på en kvalitativ grund var att vi genom de öppna frågorna eftersträvade att få utförliga, varierade och innehållsrika svar där vi som intervjuare kunde ta del av deltagarens personliga kunskap, erfarenhet och bakgrund.

⁴⁷ Svensson & Starrin 1996:55

⁴⁸ Trost 1997:7

⁴⁹ Svensson & Starrin 1996:55

⁵⁰ Trost 1997:35-37

⁵¹ Trost 1997: 8

⁵² Svensson och Starrin 1996:53 ff.

⁵³ Trost 1997:20

Frågorna fungerade därmed i huvudsak som en ram för att intervjun skulle hållas inom det aktuella ämnet. Intervjufrågorna utformades dock med en grad av standardisering även om det var av en låg grad. Standardisering medför att alla de intervjuade deltagarna får samma premisser under intervjuerna vilket betyder att frågorna är desamma och att situationen är densamma för alla medverkande.⁵⁴ Denna studie har haft en låg grad av standardisering, vilket innebär att vi som intervjuare anpassade oss efter den rådande situationen och den individ som intervjuades. Det fanns trots allt vissa punkter som var desamma för alla medverkande; frågorna, instruktionerna och antalet intervjuare.

5.1.1 Avgränsningar och urval

För att avgränsa arbetet utfördes intervjuerna enbart i en kommun. De resultat som undersökningen lyfter fram återspeglar därmed hur det ser ut lokalt i den utvalda kommunen. Avgränsningen till och valet av enbart en kommun berodde på att arbetet skulle hållas inom den begränsade tidsram som tilldelats, vilket medförde att vi ansåg att kommunen följaktligen var tvungen att vara närbelägen och skolorna lättillgängliga. Den begränsade tiden bidrog även till att endast en lärare från varje skola intervjuades och därmed fick representera skolans ståndpunkt angående simundervisning. Anledningen till att studien begränsades till enbart gymnasieskolor var, som redan berörts, att tidigare undersökningar enbart har genomförts på grundskolan.

5.2 Genomförande

Inför undersökningen genomfördes en pilotintervju där frågorna och tillvägagångssättet prövades. Pilotintervjun utfördes med en lärare som inte inkluderas i själva studien eftersom han inte tillhörde det tilltänkta urvalsområdet. Den utförda pilotintervjun medförde att vi ansåg att vissa förändringar borde genomföras inför de framtida intervjutillfällena. Den största förändringen som tillkom efter provintervjun påverkade intervjutekniken. Under pilotintervjun ställdes frågorna växelvis av båda intervjuarna vilket bidrog till en viss förvirring hos den intervjuade. Enligt Staffan Stukát är risken med att två intervjuare ställer frågor att den utfrågade kan känna ett underläge som kan påverka dennes svar.⁵⁵ För att undvika detta ställdes frågorna i de övriga intervjuerna enbart av en person. Den som inte ansvarade för att ställa frågorna ansvarade för att tydliggöra deltagarnas rättigheter som finns att beskåda i *Bilaga 1*.

För att nå intervjudeltagarna e-postade vi en beskrivning av undersökningens syfte och en förfrågan om deltagarintresse till respektive lärare. I brevet lämnades tiden och platsen för intervjun öppen, då vi ville att lärarna själva skulle få välja miljö och datum för att känna sig bekväma. Samtliga intervjuer genomfördes inom två veckor på respektive lärares arbetsplats. Intervjuerna skedde alla i avskilda rum där inga yttre störningsmoment förekom. Det fanns inte heller någon tidsgräns som intervjuerna skulle rymmas inom, utan deltagarna fick själva avgöra hur lång tid intervjuerna skulle ta.

Alla intervjuer dokumenterades med hjälp av två stycken bandspelare efter

⁵⁴ Trost 1997:19

⁵⁵ Stukát 2005:41

varje deltagares godkännande och inleddes med frågor som berörde personliga fakta som deltagarens ålder och namn. Valet att använda bandspelare under intervjuerna var för att undvika den hets som blir då intervjuaren nedtecknas för hand. Dessutom möjliggör bandspelaren att de intervjuades svar kan dokumenteras ordagrant. Anledningen till att två bandspelare nyttjades vid intervjutillfällena var för att undvika de fallgropar som annars kan uppstå på den tekniska fronten. Sådana fallgropar kan exempelvis vara; skrapande ljud på grund av dålig mikrofon eller dålig placering av bandspelaren, batterierna tar slut, bandspelaren tar inte upp intervjun över huvudtaget. Orsaken till användandet av bandspelare istället för videokamera var att vi endast var ute efter det verbala innehållet och inte deltagarnas kroppsspråk. Intervjuerna transkriberades sedan i ett format där tankeord och pauser sorterades bort. Detta medförde att vi gjorde en tolkning av det utvalda materialet som återstod.

5.3 Analys och tolkning

Vår analys bygger på Jan Hartmans teorier kring analytisk induktion. Enligt Hartman bör forskaren vänta med att analysera det insamlade datamaterialet tills efter all information är införskaffad. Detta för att intervjuerna ska vara så objektiva som möjligt. Påbörjas analyserandet tidigare finns risken att andra idéer som funnits under processens gång påverkar intervjuerna i allt för hög grad.⁵⁶ Analysen i denna studie har därför varit en process som har växt fram efter att alla intervjuer har transkriberats. Hartman menar också att analysen vanligen består av två moment; kodning och tolkning. Med kodning menar Hartman att materialet sorteras och gemensamma och intressanta begrepp väljs ut ur intervjuaren. Begreppen delas sedan in i olika kategorier, vilket innebär att de begrepp som handlar om samma sak hamnar under samma kategori.⁵⁷ Efter att kategoriseringen är genomförd följer tolkningsfasen. I tolkningen ställs de olika kategorierna i relation till varandra.⁵⁸ I denna studie har vi utgått från Hartmans teorier kring analys. De transkriberade intervjuerna har bearbetats så att svaren har indelats i olika kategorier. Kategorierna har ställts mot undersökningens specifika frågeställningar och de teorier som studien bygger på. I resultatkapitlet presenteras dessa kategorier i underrubriker där gemensamma begreppsområden är sammanställda. Våra analyser redovisas för sig och inte i samma kapitel som resultatet. Det beror på att läsaren ska få skapa sin egen uppfattning om deltagarnas svar och åsikter innan han eller hon tar del av våra tankar.

5.4 Tillförlitlighet

Eftersom att intervjufrågorna till större delen berör idrottslärares arbetssätt och personliga åsikter och erfarenheter blir det troligen liknande svar om någon annan ställer samma intervjufrågor till samma deltagare. Variationer kan i sådana fall förekomma om de intervjuade deltagarna eller deras skola ändrar åsikter eller ställning i en specifik fråga.

⁵⁶ Hartman 2004:286-287

⁵⁷ Hartman 2004:287-288

⁵⁸ Hartman 2004:288

Människan är som Trost påpekar inte statisk.⁵⁹ Det är enbart en idrottslärare per skola som uttalar sig i intervjuerna och denne får därmed representera samtliga idrottslärare på skolan. Vi reserverar oss för att alla svar inte gäller samtliga idrottslärare på skolan då vissa frågor berör personlig erfarenhet och personliga ståndpunkter. Det framgick emellertid under intervjuernas gång att skolans mål och struktur av simundervisning arbetades fram gemensamt av samtliga idrottslärare på skolan. Intervjuerna har spelats in med bandspelare vilket gör att risken för felaktiga tolkningar minskar. Transkriberingarna som återger deltagarnas svar har sedan använts för att göra så korrekta tolkningar som möjligt. De slutsatser som dras i studien gäller som tidigare nämnt enbart på lokal nivå och det kan därmed inte dras några generella slutsatser som kan appliceras på hela landet.

För att ytterligare höja studiens tillförlitlighet vilade våra intervjuer på forskningsetiska grunder som presenteras i följande underkapitel.

5.5 Forskningsetik

Forskningsetiken växte främst fram som en respons på de rapporter och erfarenheter som visade på att forskning kan vara skadlig för medverkande människor om det utförs på ett bristfälligt sätt. Det blev framförallt tydligt i samband med nazisternas omdiskuterade människoforskning under andra världskriget.⁶⁰

Under denna undersökning eftersträvades en god forskningssed genom att efterfölja det Vetenskapliga rådets anvisningar om vad som är korrekt forskningsetik.⁶¹ Dessa anvisningar belyser att vid all sorts forskning regleras undersökarens arbete av ett flertal etiska regler och föreskrifter. Grunden för all forskningsetik utgörs av att forskaren själv har en insikt i sitt etiska ansvar. Det är i själva verket den som utför undersökningen som ansvarar för att forskningen uppfyller allmänna moraliska krav och håller en bra standard, även om det finns vissa normer som fungerar som riktlinjer.⁶² Till att börja med får individer som deltar i forskning inte utsättas för kränkning, förödmjukelse eller skada varken på psykiskt eller fysiskt plan. Detta krav som Vetenskapliga rådet lyfter fram kallas för individskyddskravet. Inför en studie eller undersökning måste forskaren bedöma om den förväntade kunskapsinsamlingen väger tyngre än de eventuella risker som de berörda deltagarna utsätts för. Individskyddskravet kan delas in i fyra huvudkrav; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Informationskravet innebär att forskaren informerar deltagarna om vilka villkor som gäller för undersökningen. Forskaren förväntas även informera om vad de deltagande förväntas bidra med och upplysa dem om att all medverkan är frivillig och att de har rätt att avbryta sin medverkan när som helst.⁶³ I denna undersökning medförde informationskravet att vi vid första kontakten meddelade de individer som deltog i undersökningen om deras ovanstående rättigheter. Deltagarna informerades även om studiens syfte och under vilka premisser undersökningen skulle äga rum.

⁵⁹Trost 1997:101

⁶⁰ <http://codex.vr.se>¹

⁶¹ <http://codex.vr.se>²

⁶² <http://codex.vr.se>³

⁶³ <http://codex.vr.se>⁴

Samtyckeskravet betyder att de medverkande måste lämna sitt samtycke för att kunna delta i studien.⁶⁴ Samtyckeskravet styrks av huvudregeln i 10§ Personuppgiftslagen, PuL, vilken lyfter fram att det krävs samtycke från den medverkande vid behandling av personuppgifter.⁶⁵ Vi krävde därför ett muntligt samtycke från deltagarna för att intervjuerna skulle genomföras.

Konfidentialitetskravet medför att etiskt känsliga uppgifter som kan identifiera en enskild individ skall lagras, behandlas och avrapporteras på ett sätt som förhindrar att utomstående kan urskilja vem personen är. Kravet innebär även att forskare som hanterar etiskt känsliga uppgifter bör underteckna ett avtal om tystnadsplikt.⁶⁶ De uppgifter som bearbetades i denna studie lagrades på ett sätt som gör att de förblir anonyma för allmänheten. Med detta menas att alla personuppgifter kodades på ett sätt där ”avkodningsnyckeln” var och kommer förbli känd av enbart oss. Avtal om tystnadsplikt slöts muntligt istället för skriftligt då detta accepterades av deltagarna.

Nyttjandekravet reglerar att de uppgifter som samlats in under forskningen endast får användas i den egna studien eller undersökningen och inte får lånas ut för allmänt bruk.⁶⁷ De uppgifter som samlades in under denna studie användes enbart för att besvara undersökningens frågeställningar. I enlighet med Vetenskapliga rådets rekommendationer erbjöds deltagarna tillfälle att godkänna materialet innan publiceringen av studien.⁶⁸ Dessa fyra krav har efterföljts för att genomföra intervjuerna på ett etiskt korrekt sätt vilket gav deltagarna trygghet och förmåga att kunna uttrycka sig fritt.

⁶⁴ <http://codex.vr.se>⁴

⁶⁵ Personuppgiftslagen 1998:204

⁶⁶ <http://codex.vr.se>⁴

⁶⁷ Ibid

⁶⁸ Ibid

6 Resultat

I detta kapitel redovisas resultatet från de olika intervjutillfällena. Dessa lyfts fram i olika underrubriker som har konstruerats utifrån intervjufrågorna. Resultatdelen är indelad i sju underkapitel där det första kapitlet beskriver deltagarna och deras kodnamn för att underlätta för läsaren. De övriga kapitlen presenterar själva resultatet.

6.1 Intervjudeltagare

Eftersom att vi följer det vetenskapliga rådets anvisningar om sekretess kommer alla intervjuade lärare att presenteras med ett kodnamn i den nedanstående tabellen. I tabellen visas även om läraren arbetar på en kommunal gymnasieskola eller en gymnasial friskola inom den utvalda kommunen. Tabellen belyser även hur många minuter det tar att transportera sig med cykel från respektive skola till den närmsta simhallen. Förutom detta lyfts det fram om deltagaren innehar lärarexamen, deltagarens ålder och hur många år deltagaren har arbetat som verksam lärare.

Tabell 6.1.1 - Presentation av deltagare

Namn	Ålder	Arbetsplats	Innehar lärarexamen	Antal år som verksam lärare	Antal minuter till närmsta simhall
Adam	29 år	Gymnasial Friskola	Ja	2 år	c:a 25 minuter med cykel
Beatrice	35 år	Kommunal gymnasieskola	Ja	6 år	c:a 10 minuter med cykel
Carita	59 år	Kommunal gymnasieskola	Ja	35 år	c:a 10 minuter med cykel
Dag	54 år	Kommunal gymnasieskola	Ja	27 år	c:a 15 minuter med cykel
Erik	34 år	Gymnasial friskola	Nej	3,5 år	c:a 20 minuter med cykel

6.2 Användandet av simundervisning på gymnasieskolorna

Samtliga lärare svarar att de använder sig av simundervisning i kursen Idrott och hälsa A. Antalet simundervisningstillfällen varierar dock från skola till skola. Gemensamt för alla skolorna är att simningen är placerad under den obligatoriska A-kursen. B-kursen är en valbar kurs och läses därför inte av alla elever. Av de tre kommunala skolorna har två av dem åtta simtillfällen per A-kurs. A-kursen är på dessa skolor utspridd på två år vilket betyder att dessa åtta simtillfällen resulterar i två simtillfällen per termin.

Caritas skola delar också upp A-kursen på två år. Hon besvarar frågan om hur många simtillfällen hon har per kurs på följande sätt: ”Det är tyvärr så att vi måste betala för att kunna simma. [...] vi äskar pengar så att eleverna får möjlighet att gå och simma ett tillfälle per termin under A-kursen”. Carita tillägger att budgeten brukar räcka till tre simtillfällen per A-kurs men att hon gör avkall på andra kostsamma aktiviteter för att kunna erbjuda ett extra simtillfälle. Vidare påpekar Carita att hon prioriterar simundervisningen så pass mycket att hon ger eleverna möjligheten att gå och simma vid fler tillfällen om eleverna själva kan tänka sig att stå för kostnaden.

Hur många simtillfällen som nyttjas på de gymnasiala friskolorna varierar. Eriks elever får tillgång till simundervisning vid fyra idrottslektioner per A-kurs, men kan få möjlighet till extra undervisning om hjälp behövs. På Adams skola har eleverna tre simtillfällen per A-kurs. Av dessa tre undervisningstillfällen är två obligatoriska och det tredje en möjlighet att öva extra eller ta igen missade tillfällen.

6.3 Lärarnas erfarenheter av bristande simkunnighet på gymnasiet

Adam svarar att han personligen inte har stött på problemet med elever som inte kan simma. Han påpekar att problemet med icke simkunniga elever finns på skolan, men att de eleverna inte går i de klasser som han själv undervisar i Idrott och hälsa. Han betonar även att det finns ett problem med klorallergier hos vissa elever, vilket gör att de berörda eleverna inte kan medverka under simundervisningen. Han kan därför inte svara på om dessa elever är simkunniga. Adam tillägger att han inte tvingar i någon i bassängen då simningen inte är ett obligatoriskt moment.

Beatrice har stött på icke simkunniga elever vid enstaka tillfällen. Hon tror dock att det finns fler i klasserna som inte kan simma, men eftersom de inte vill hoppa i bassängen med sina klasskompisar så kommer det inte fram. Beatrice betonar att hon tror att det finns ett mörkertal av icke simkunniga elever.

Både Dag och Carita har stött på dilemmat med icke simkunniga elever och menar att det blir allt vanligare. De är eniga om att elever som inte kan simma främst är elever från andra länder som inte har gått i svensk skola. Båda två tillägger dock att problemet finns bland svenska ungdomar som av olika anledningar har gått ut grundskolan utan att kunna simma men att det inte förekommer i samma omfattning.

Erik säger att han inte har stött på det berörda fenomenet överhuvudtaget, men framhåller att han har haft ganska många elever som tycker det är obehagligt att simma och inte litar på sin förmåga. Han betonar dock att de kan simma. Enligt Erik tycker dessa elever att det är jobbigt att ge sig ut på djupt vatten och de vill därför simma nära kanten. Erik beskriver de berörda elevernas simförmåga med följande ord: ”Helst vill de simma enbart på

det grunda. De kan ta sig fram 200 meter men de måste stanna och hålla sig i kanten och vila några sekunder”.

6.4 Test av simkunnighet

Carita och Beatrice utformar båda sin undervisning för att eleverna skall klara av att livrädda en annan människa. Det test av elevernas simkunnighet som utförs är slutprovet i livräddning. Carita och Beatrice lyfter båda fram att eleverna under kursens gång får prova på de olika delmomenten som krävs för att kunna livrädda en människa och att de som lärare ser om eleverna kan simma under delmomenten. Beatrice påpekar att hon mest kollar att eleverna kan ta sig fram och att det ser ut som att de använder sig av rätt simsätt, men är de lite slarviga gör hon ingenting åt det. Carita tillägger även att de elever som inte kan delta i simundervisningen på grund av klorallergier får simma själva under sommaren och lämna in ett intyg på att de kan simma.

Adam framhäver att de två obligatoriska simlektionerna ägnas åt simning och livräddning där eleverna får träna på bland annat bröst- och ryggsim, men att han inte genomför något specifikt test av elevernas simkunnighet. Enligt Adam räcker det att observera eleverna när de simmar för att få en uppfattning om deras simkunnighet. Likt Adam menar även Erik att det räcker med observationer under lektionerna för att få en uppfattning om elevernas simförmåga. Erik lyfter fram att han inte sätter några gränser för hur långt eller hur snabbt eleverna förväntas simma under simtillfällena. Han sätter i stället en tidsgräns för hur länge eleverna ska simma bröstsim; exempelvis 25 minuter. Under denna tidsgräns ska eleverna även hoppa i från kanten och simma två längder på rygg. Erik förklarar att: ”I och med detta får jag koll på att de klarar nians krav. Men jag kollar dem inte en och en utan har ju en mer överskådlig blick på klassen”.

Dag tycker att eleverna ska kunna livrädda sig själva för att nå ett godkänt betyg. Hans definition av att kunna livrädda sig själv innebär att eleven kan simma 200 meter varav 50 meter på rygg och även kan doppa huvudet under vatten. ”Det är liksom testet. Klarar man inte det har man inte nått upp till g-nivån”, förklarar Dag. Han påpekar dock att han inte ställer upp eleverna på rad för att kontrollera elevernas simförmåga, utan observerar dem i grupp under de olika simövningarna.

6.5 Mål med simundervisningen

Som svar på frågan om vilka mål eleverna förväntas uppnå under simundervisningen svarar Erik att det inte står något om simning i kursplanens målbeskrivning. Han poängterar dock att livräddning är ett explicit uttalat mål i kursplanen för Idrott och hälsa. Gemensamt för alla de intervjuade lärarna är att de har livräddningsmomentet som ett huvudmål med simundervisningen. Beatrice tillägger att eleverna därför måste klara av olika delmål eller delmoment som i slutändan leder till livräddning. De momenten innefattar; bröstsim 300-400 meter, ryggsim 200-300 meter, kasta ut en livboj och bogsera en kamrat, upphämtning av föremål från botten och kunna simma en viss sträcka under vattnet. Carita anser dessutom att ett viktigt mål är att eleverna har roligt i vatten. Carita berättar att hon, för att nå det målet, brukar låta dem prova på klädsim, olika vattensporter som exempelvis vattenpolo och

vattenövningar med dolmar. Likt Carita anser Dag att det är viktigt att eleverna uppskattar att vara i vatten. Han poängterar vikten av att de inte bara upplever simundervisningen som ett prestations- och stressmoment, utan att de även får chans att leka i hoppbassängen, bada i bubbelpoolen och basta. Dag lyfter dessutom fram att han under simundervisningen använder sig av de delmål som utgör SLS:s magistermärke för att sporra de elever som vill utveckla sin simförmåga. Detta är något som även Adam har tagit fasta på. Han betonar att han använder sig av magistermärkets kriterier för godkänd skicklighet, utmärkt skicklighet och berömlig skicklighet som mål för eleverna att sträva mot när de simmar.

6.6 Speciell simundervisning för icke simkunniga elever

De intervjuade lärarna på friskolorna säger båda att de inte har stött på behovet av extra simundervisning på grund av bristande simkunskaper. På Eriks skola har eleverna möjlighet till coachtid en dag i veckan där de själva väljer vilka skolämnena och moment som de behöver utveckla och träna på. Detta gör att eleverna får möjligheter till extra simundervisning om de önskar och själva anser att det är nödvändigt. Erik tillägger att han bara har stött på en elev som behövt ett extra tillfälle på grund av religiösa skäl. Det berodde på att eleven inte ”fick” simma med en manlig lärare, utan behövde ett speciellt tillfälle där hon fick visa upp sina kunskaper för en kvinnlig lärare.

Dag framför att hans skola tidigare har haft en särskild satsning för att erbjuda invandrarelever simundervisning. Han betonar att lärarna då själva sökte pengar från SLS för att möjliggöra denna satsning. Enligt Dag blev det en för stor process då lärarna samtidigt hade fått mer och mer att göra vilket gjorde att satsningen försvann. Det var dock ingen satsning från skolan utan från de enskilda idrottslärarna. Han avslutar med att säga att idrottslärarna på skolan för regelbundna diskussioner med rektorn om att satsa på simundervisningen. Svaret har dock blivit att det inte blir någon satsning då eleverna ska kunna simma efter grundskolan. Även Beatrice betonar att det är upp till den enskilda läraren att anordnas speciella simtillfällen för icke simkunniga elever. Hon har själv följt med elever till simhallen på sin fritid för att pröva deras simförmåga. Det har dock bara varit enskilda tillfällen och dessutom ingenting som har följts upp. Beatrice menar att:

Det skulle absolut vara det bästa om alla idrottslärare hade krav på att alla elever på gymnasiet, precis som på grundskolan, skulle visa att de kunde simma en viss sträcka. Och att de som inte kunde simma skulle samlas ihop från kommunernas skolor och så har man simskola med dem. Men pengar saknas... Men det skulle bli jättebra. Det skulle säkert bli en grupp på tio till femton elever.

Av de intervjuade lärarna är Carita den enda som svarar att det erbjuds speciella tillfällen för icke simkunniga elever. Hon tar tillsammans med en kollega konferenstider till att ge ungdomar möjligheten till extra simundervisning. Gruppen består enligt Carita främst av invandrarungdomar som inte har gått i svensk grundskola, men även av ungdomar som har gått ut svensk grundskola med bristande eller obefintliga simkunskaper.

6.7 Simkunnighet som ett kursmål i gymnasieskolan

Fyra av fem intervjuade lärare anser att simkunnighet bör vara ett kursmål i Idrott och hälsa även på gymnasial nivå. Adam menar att det definitivt borde finnas med i A-kursens mål då han tycker att det är ”sunt förnuft” att folk ska kunna simma. Han framhäver även att det är viktigt ur en säkerhetsaspekt. Den åsikten delas av Beatrice och hon tror att det sker ett flertal drunkningsolyckor per år som skulle kunna undvikas om fler människor blir simkunniga. För att minska olyckorna anser Beatrice att skolan måste ta hand om de elever som inte är simkunniga och inte bara ge dem ett icke godkänt i betyg.

Carita säger att det inte räcker att enbart lägga till simkunnighet i kursmålen utan tillägger att simundervisning är en ekonomisk fråga och att skolan måste satsa mer pengar på simundervisningen. Hon menar dock att simkunnighet bör vara med i gymnasieskolans kursmål av både kulturella skäl och trygghetsskäl:

Det är vårt kulturarv. Vi är ute på havet, sjön och isar, hela friluftslivspaketet. De som inte kan simma missar så mycket. Man ska känna sig trygg ute i naturen och man blir trygg av att kunna simma.

Även Dag lyfter fram att simundervisningen är en ekonomisk fråga. Han tycker att simkunnighet ska finnas med i kursmålen dels för att idrottslärarna skall kunna kräva mer resurser från skolan, men även för att han ser det som en livsviktig kunskap.

Av deltagarna är Erik den enda läraren som tvekar på om simkunnighet bör vara ett kursmål även på gymnasial nivå. Han tycker det är en svår fråga men svarar slutligen:

Nej det behöver egentligen inte vara ett mål. Eftersom att alla redan ska kunna det så tycker jag inte att det borde finnas med. Det står ju med i nians kursmål. Men vi simmar ju även om det inte står med i den nuvarande kursplanen.

6.8 Sammanfattning av resultat

För att sammanfatta de olika resultaten som visas i ovanstående avsnitt och för att ge en överblick av intervjuarens följer nu en koncentrerad resumé.

De intervjuade gymnasielärarna använder sig alla av simundervisning i kursen Idrott och hälsa A. Hur många simtillfällen som nyttjas varierar mellan de olika gymnasieskolorna. Den skola som har lägst antal simtillfällen brukar simma två gånger per A-kurs medan de två skolorna som har högst antal simtillfällen simmar åtta gånger per A-kurs. De övriga skolorna placerar sig på tre till fem tillfällen per A-kurs beroende på vilka begränsningar som görs i skolans budget.

De två lärarna som arbetar på gymnasiala friskolor anser båda att de inte har stött på icke simkunniga elever. Adam påpekar att det finns elever på hans skola som inte är simkunniga men att han inte har mött dem personligen. Det finns även elever vars simkunnighet Adam inte kan fastställa, då de har klorallergi och därmed inte kan delta i skolans simundervisning. Erik säger att han inte stött på elever som inte kan simma men att det förekommer elever som är osäkra på sin egen simkunnighet, vilket resulterar i att de inte vill ge sig ut på djupt vatten och gärna simmar nära bassängkanten så att de kan vila när de behöver det. De lärare som arbetar på kommunala gymnasieskolor har samtliga stött på elever som inte kan simma. De är överens om att det till största delen är elever med invandrarbakgrund som inte har gått i svensk grundskola, men att problemet även finns bland

övriga elever. Beatrice betonar även att hon tror att det finns ett mörkertal av icke simkunniga elever då det inte är alla elever som deltar i simundervisningen.

Enbart två av de intervjuade gymnasielärarna svarar att icke simkunniga elever får möjlighet till speciella simtillfällen på deras skola. Det är dock endast Carita som anordnar konkreta simtillfällen för en grupp av icke simkunniga elever. Eriks elever har möjlighet att få extra simundervisning under en speciell coachtid men det är upp till eleverna själva om de väljer att utnyttja tiden till simning. Dag lyfter fram att hans skola tidigare arrangerade simtillfällen för invandrarelever, men att lärarna numer har valt bort den satsningen då deras enskilda arbetsbörda har ökat på senare år. I och med att det var en satsning från de enskilda idrottslärarna och inte från skolan försvann därför de speciella simtillfällena helt. Beatrice anser att det bästa vore att alla skolor samlade ihop de elever som inte är simkunniga för att bedriva simskola med dem.

Samtliga lärare svarar att de använder sig av övergripande observationer för att kontrollera elevernas simförmågor. De flesta lärarna ser livräddning som det slutmål som simundervisningen leder till och genomför därför ett test av elevernas livräddningskunskaper. Enligt Dag är det allra viktigaste att eleverna kan livrädda sig själva och han anser att testet för att kunna livrädda sig själv består av att kunna simma 200 meter, varav 50 meter på rygg, och doppa huvudet under vattnet. Ett mål utöver livräddningen är enligt Carita och Dag att eleverna ska trivas i vatten och tycka att det är roligt att simma och bada.

Fyra av de intervjuade lärarna anser att simkunnighet bör finnas med i kursmålen för Idrott och hälsa även på gymnasial nivå. Skälen som anges är; att simkunnighet är viktigt ur en säkerhetsaspekt, att simning är ett kulturellt arv som bidrar till trygghet i den svenska naturen men att det skulle innebära större ekonomiska satsningar från skolorna. Den femte läraren är tveksam till att simkunnighet bör vara ett kursmål då eleverna redan förväntas vara simkunniga i och med kraven från grundskolan.

7 Analys och Diskussion

I föregående kapitel belystes intervjuvaren och de resultat som de frambringade. Dessa svar kommer i detta kapitel att analyseras och diskuteras i förhållande till de teser som lyftes fram under kapitlet *Teorier* och de frågeställningar som presenteras i studiens början. Kapitlet består dessutom av en metoddiskussion där studiens tillvägagångssätt kritiserar. Slutsatserna som dras är inte generella för alla gymnasieskolor och gäller därför inte nationellt utan enbart lokalt i den kommun där undersökningen utfördes.

7.1 Metoddiskussion

Trots att objektivitet har eftersträvas är det möjligt att vi har tolkat intervjuvaren annorlunda än vad deltagaren kanske menade. Vi anser dock att det faktum att tolkningarna har gjorts efter transkriberingarna och av oss båda två har lett till att mycket av de subjektiva tolkningarna har sorterats bort ur slutprodukten. Kritik kan dessutom riktas till vårt val att låta en enskild lärare representera en hel skola. Vissa avgränsningar var dock tvungna att göras på grund av den begränsade tid som fanns till förfogande. Därutöver har vi under våra praktikperioder observerat att det finns ett nära samarbete mellan idrottslärare som arbetar på samma skola. Det framkom även under intervjuerna att simundervisningens struktur och mål formuleras gemensamt av samliga idrottslärare som finns på skolan. Anmärkningar kan även göras på att studien enbart bygger på intervjuer med lärare och inte speglar elevernas perspektiv. En sådan studie hade i så fall krävt att forskaren letade upp elever med bristande simkunskaper för att få deras synvinkel på hur skolan hanterar fenomenet med icke simkunniga elever. Vi ansåg att det skulle kunna upplevas som alldeles för utpekande för de berörda eleverna och att det skulle vara en tidskrävande process som inte skulle kunna rymmas inom den tidsram som tilldelats.

7.2 Simundervisningens mål

Som det framgår i intervjuvaren använder sig samtliga av de intervjuade idrottslärarna av simundervisning under A-kursen i Idrott och hälsa. Hur många tillfällen som arrangeras varierar dock beroende på bland annat lärarnas eget engagemang och omgivande ramfaktorer. I kapitlet *Läroplanshistorik* lyfts det fram att det i kursplanen för Idrott och hälsa A står att eleverna ska ”ha kunskap om och kunna tillämpa livräddande första hjälp”.⁶⁹ Som Erik poängterar under intervjutillfället står det ingenting om simundervisning i kursmålen men han understryker att livräddning nämns och att han därför har valt att använda sig av simundervisning. Det står dock inget i kursplanen om att livräddningen skall utföras i vatten utan undervisningen skulle lika väl kunna genomföras på land. Detta kan kopplas till Englund's åsikter om att de skolkunskaper som uttrycks i läroplanen kan tolkas på olika sätt trots att uttolkarna mottager samma information.⁷⁰ Vi kan i detta fall dra slutsatsen att samtliga av intervjudeltagarna har valt att tolka kursmålet livräddning som att de kan använda

⁶⁹ <http://www.skolverket.se>²

⁷⁰ Englund, 1997:131

sig av simundervisning under kursen i Idrott och hälsa. Den kopplingen tydliggörs i och med att de deltagande lärarnas mål med simundervisningen är att eleverna ska klara av att livrädda andra människor i vatten. Vår tolkning är att lärarna använder sig av livräddningen i kursmålen för att rättfärdiga simundervisningen. Vägen till att eleverna ska kunna livrädda ser dock lite olika ut på de studerade skolorna. En del av lärarna använder sig av magistermärket medan andra har utformat olika delmoment för att nå slutmålet som är livräddning. Dag fokuserar dock främst på att eleverna skall klara av att livrädda sig själva, vilket i grund och botten betyder att de ska kunna simma så pass bra att de ej drunknar om de hamnar i nöd. I likhet med Carita nämner även Dag att ett annat mål med simundervisningen är att eleverna skall få uppleva att bada och ha roligt i vatten utan att behöva fokusera på prestationskrav. Vi anser att detta är ett viktigt mål som hjälper elever att finna motivation till att vilja lära sig att simma. Upplever eleverna simundervisning enbart som ett besvärligt moment där de måste prestera för att få ett betyg finns risken för att de får en negativ bild av simning och inte vill underhålla sina simkunskaper. Risken finns även att eleverna förmedlar en negativ bild av simundervisning till sina framtida barn. Ungdomarna måste få uppleva att det kan vara roligt och avslappnande att gå och bada. Givetvis anser vi att livräddning också är ett viktigt mål. Det är livsviktigt att kunna livrädda både sig själv och andra människor. Livräddningen är troligen ett mer självklart val när idrottslärare planerar simundervisningen. Vi menar dock att simundervisningen ibland kan bli för allvarlig och att lekmoment som annars brukar integreras in i idrottsämnet glöms bort.

7.3 Simning – en kulturell tradition

Att lärarna väljer att genomföra livräddningen som ett simmoment anser vi är ett tecken på att simundervisningen under 1900-talet har utvecklats till en kulturell tradition i den svenska skolan. Lärarna är kanske inte själva medvetna om att de för vidare en kulturell tradition men enligt oss för de omedvetet vidare en värdering om att simkunnighet är livsviktigt. Det innebär att idrottslärarna bidrar till att införliva eleverna i de värderings- och beteendemönster som Berger och Luckmann menar att samhället består av.⁷¹ Det är enbart Carita som betonar att simkunnighet är en del av det svenska kulturarvet. Idrottsämnet skall enligt kursplanen beröra ämnet som ett kulturfenomen och spegla traditioner. Likt livräddningsmålet kan detta stycke i kursplanen göra det möjligt för idrottslärare att rättfärdiga simundervisningen på gymnasiet.

Att simundervisning i skolan har blivit en kulturell norm i det svenska samhället syns tydligt i Eriks uttalande om att simkunnighet inte behöver vara ett mål i kursplanen för att han ska använda sig av simundervisning. För honom verkar simundervisning vara en självklar del av idrottskursen. Carita betonar att simkunnighet skapar trygghet i den svenska naturen som till stor del består av vatten. Hon lyfter dessutom fram att de som inte är simkunniga missar mycket av den svenska kulturen. Som kursplanen i Idrott och hälsa visar skall idrottsämnet anknyta till de svenska kulturella traditioner som finns när det gäller att vistas i naturen. Eftersom Sverige till stor del består av vatten blir simkunnighet en nödvändighet för att ta del av flera svenska friluftslivstraditioner.

Kraepelien-Strid hävdar att simkunnighet har blivit en kulturell normativ egenskap för de flesta som är bosatta i Sverige.⁷² Carita anser, i linje med Kraepelien-Strids

⁷¹ Geels & Wikström 1999:51

⁷² Kraepelien-Strid, 2007:164

forskning, att anledningen till att simkunnighet har blivit en norm i detta land inte enbart beror på att simning är en bra allsidig träning, utan även på att simkunnighet ger en trygghet i den svenska naturen.⁷³ Elever som inte är simkunniga när de börjar på gymnasiet kan därmed känna sig otrygga i närheten av vatten och uppleva ett utanförskap. I och med att lärarna använder sig av simundervisning vävs den större delen av deras elever in i samhällets mall. Det gör att eleverna anammar den normativa egenskap som Kraepelien-Strid anser att simkunnighet har blivit. De elever som inte deltar i simundervisningen på grund av bristande simkunskaper fortsätter därmed att uppleva ett utanförskap, till exempel när deras vänner vill åka och bada på sommaren eller åka skridskor på vintern. Då inte alla skolor anordnar speciella simtillfällen för dessa elever blir det därmed ett glapp i införandet av samhällets normsystem till alla medborgare. Det blir därför vissa människor i samhället som alltid kommer att uppleva ett utanförskap.

7.4 Bristande simkunnighet på gymnasiet

Enligt intervjuvärdaren är fyra av de fem lärarna medvetna om att det finns icke simkunniga elever på deras skolor. Vi tolkar dock Eriks uttalanden som att även han har stött på icke simkunniga elever. Erik säger att han har stött på osäkra elever som inte vill simma på djupt vatten och bara kan simma 200 meter om de får vila. Enligt den stipulativa definitionen av simkunnighet som presenteras i studiens inledning ska eleverna känna sig säkra i vattnet och kunna simma 200 meter. I enlighet med denna definition tillhör därmed de elever som Erik nämner de icke simkunnigas skara. Vi förmodar att de berörda eleverna inte heller anser sig vara simkunniga då de inte litar på sin egen förmåga och vill därför dra en parallell till Kraepelien-Strids undersökning, som visar att 20 % av svenska skolungdomar inte ser sig som simkunniga samtidigt som deras lärare anser att de är simkunniga.⁷⁴ Det går dock inte att dra en slutsats om så är fallet även på gymnasiet då den här studien enbart bygger på lärares perspektiv.

Adam lyfter i sin tur fram problemet med att elever säger sig ha klorallergier. Allergierna gör att han inte kan fastslå om alla hans elever är simkunniga, vilket bidrar till att det kan finnas ett flertal icke simkunniga elever som inte upptäcks. Beatrice tror att det finns ett mörkertal av icke simkunniga elever just för att de eleverna inte deltar i simundervisningen med resten av klassen. Fenomenet med icke simkunniga elever är troligen mer utbrett än vad både lärare och samhället är medvetna om. Har icke simkunniga elever klarat av att undvika att bli upptäckta under hela grundskolan blir de knappast upptäckta under gymnasiet där simundervisningen inte är ett kursmål. Det är dock mer troligt att icke simkunniga elever skulle uppmärksammas om simkunnighet skrivs in som ett kursmål även på gymnasiet. Då skulle lärarna kunna kräva att få ett simkunnighetsintyg av de elever som inte deltar i skolans simundervisning. Det går att ifrågasätta huruvida lärarna kan upptäcka elever med bristande simkunskaper genom övergripande observationer. Kanske skulle det vara enklare att uppmärksamma dessa elever om lärarna hade möjlighet att simma med mindre grupper, men med de ekonomiska resurser som finns i kommunens skolor anser vi att det är mer eller mindre omöjligt att genomföra.

⁷³ Kraepelien-Strid, 2007:166

⁷⁴ Kraepelien-Strid, 2006:53

7.5 Simkunnighet – en ekonomisk fråga och ett önskat kursmål

Vår undersökning visar att fyra av fem lärare i den studerade kommunen anser att simkunnighet bör vara ett kursmål även på gymnasienivå. Vi menar att detta resultat inte är förvånande då alla intervjuade lärare använder sig av simundervisning. Lärarna har anammat simundervisningen och infört den som ett återkommande moment inom kursen Idrott och hälsa trots att simning inte nämns i kurs- och läroplaner. Detta kan ses som en parallell till Englunds teori om att skolämnen utvecklar traditioner med särskilt utvalt innehåll.⁷⁵ Även om idrottslärarna ser simundervisningen som en viktig del, frigörs inte tillräckligt med ekonomiska resurser för att de ska kunna bedriva simundervisning i önskad utsträckning. Dag menar att simkunnighet bör skrivas in i gymnasieskolans kursmål så att skolan satsar mer pengar på simningen. I nuläget nekas han mer resurser till simundervisning just på grund av att simkunnighet inte är ett kursmål. Läraren som inte anser att simkunnighet ska vara ett kursmål tycker att simundervisning är viktigt men att det inte behöver stå med som ett explicit mål i kursplanen. Vi förstår hans resonemang då eleverna förväntas kunna simma redan på grundskolan men det finns tydliga indikationer på att det finns gymnasieelever som har bristande simkunskaper och känner sig otrygga i vatten. Enligt Skolverkets rapport var 7369 av 118 910 elever på grundskolan inte simkunniga år 2003.⁷⁶ Dessutom påvisar SLS att det bara är sex av tio kommuner som följer grundskolans kursmål i simundervisning. Därutöver visar SLS statistik att drunkning är den näst vanligaste dödsorsaken bland barn och ungdomar.⁷⁷ Både Dag och Carita ser dessutom en ökning av elever på gymnasiet som inte kan simma. Om detta är en följd av en allmän kunskapssänkning bland skolelever eller inte går dock bara att spekulera i. SLS visar i och med ovanstående statistik att det finns brister i grundskolans simundervisning och på dessa grunder menar vi att simkunnighet definitivt bör finnas med i gymnasieskolans kursmål.

Trots att det verkar ske en ökning av icke simkunniga elever är det bara Caritas skola som anordnar extra simtillfällen för att ge eleverna en chans att lära sig att simma. Enligt vår mening leder detta till att elevernas möjligheter att lära sig att simma på gymnasiet är beroende av vilken skola de väljer att gå på. Enligt de intervjuade lärarna är det en ekonomisk fråga att satsa på simundervisning i skolan. Får de inte extra resurser från skolan är det näst intill omöjligt att genomföra en större satsning på att alla elever ska vara simkunniga när de går ut skolan. Det syns extra tydligt på Dags skola där det en gång har funnits en satsning som enbart var möjlig på grund av idrottslärarnas engagemang och intresse av att söka pengar på egen hand. Då lärarna och skolledningen drog åt olika håll och lärarnas enskilda arbetsbörda blev större försvann dock satsningen helt. Vi anser att det är anmärkningsvärt att skolorna inte är beredda att satsa mer på sina elevers framtid och säkerhet. Att en skola som tidigare har satsat på extra simundervisning och sett att det finns en efterfrågan av att lära sig att simma inte gör mer för att investera i simundervisning tycker vi är märkligt. Då simundervisningen i skolan är en ekonomisk fråga bidrar staten och skolan därmed till att öka utanförskapet för icke simkunniga elever, som exempelvis de elever som kommer från andra kulturer. Dessa elever får inte alltid med sig värderingarna av att simkunnighet är viktigt hemifrån. Dessutom kan de sakna den ekonomi som krävs för att de själva ska kunna bekosta simskola. Som det framgår av intervjuerna med Carita och Dag är det till största delen invandrarungdomar som inte är simkunniga när de når gymnasiet vilket även styrks av SCB:s undersökning av simkunnighet som visas i avsnittet *Bakgrundsstatistik*.

⁷⁵ Englund, 1997:121

⁷⁶ <http://www.skolverket.se>³, 2004:5

⁷⁷ <http://www.sls.a.se>¹

Det är dock inte bara invandrarelever som kan ha problem med att bekosta simskola utan det gäller även andra elever som inte är simkunniga. Är eleven inte simkunnig när denne når gymnasiet blir simkunnighet enligt oss inte bara en ekonomisk fråga utan även en klassfråga. De elever som inte har tillgång till extra tillfällen på sin skola och inte har den inkomst som krävs för att själva bekosta simskola får med andra ord inte chansen att lära sig att simma. Betyder det då att deras liv inte är lika mycket värda och att dessa människor inte har rätten att lära sig att rädda sig själva och andra bara för att de inte har lärt sig att simma på grundskolan? Ska klasstillhörighet och inkomst avgöra vilka som får ta del av den livsviktiga kunskap som simning är? Barn och ungdomar från de högre samhällsklasserna har förutsättningar att bekosta simundervisning utanför skolan vilket inte gäller de barn och ungdomar som tillhör lägre samhällsklasser. Eftersom att grundskolans mål är att alla elever ska lära sig att simma kan vi dra slutsatsen att samhället strävar efter att alla barn och ungdomar ska bli simkunniga. Innebär inte det att även de ungdomar som inte kan simma på gymnasiet borde införlivas i simskoleundervisning och få möjlighet till att känna sig trygga i närheten av vatten?

7.6 Ramfaktorer

Förutom att elevernas bakgrund och ursprung samt skolans ekonomi kan påverka möjligheterna till simkunnighet styrs skolans undervisningsmöjligheter dessutom av fler ramfaktorer. I vår studie går det att utläsa att den skola som ligger längst bort från simhallen också är den skola som har minst antal simundervisningstillfällen per kurs. Visst kan det utfallet bara vara en slump men vi menar att det finns fler bakomliggande faktorer. Från den aktuella skolan tar det ungefär 25 minuter att cykla till närmaste simhall. Vid varje simtillfälle krävs då åtminstone 50 minuter för att eleverna skall kunna transportera sig till och från simhallen. Om vi dessutom lägger till tiden det tar för eleverna att duscha och byta om rör det sig om över en timme som går åt utöver själva lektionstiden. Skolan och dess lärare kan dessutom inte räkna med att alla elever har tillgång till en cykel. De kan inte heller räkna med att alla elever har råd att ta bussen till simhallen. Så ovanstående tidsuppskattning är minimum tid. Eftersom lärarna inte kan påverka schemalagningen så att eleverna får extra tid vid simundervisningen blir det därmed ett stressmoment både för lärare och för elever. Vi finner det därför inte konstigt att skolan som har längst till simhallen har färre antal simundervisningstillfällen. Likt Hedströms undersökning visar även denna granskning på att ramfaktorer spelar en stor roll för hur simundervisningen ser ut.⁷⁸

7.7 Slutsatser

Det går inte att dra några generella slutsatser kring skillnader och likheter i simundervisningen på gymnasiala friskolor och kommunala gymnasieskolor. Eventuella skillnader i vår undersökning beror till stor del på respektive skolas resurser, avstånd till närmsta simhall och på idrottslärares inställningar till simundervisning och simkunnighet.

Syftet med undersökningen som genomförts var att studera om och på vilket sätt

⁷⁸ Hedström 2009:16 ff.

de utvalda gymnasieskolornas idrottslärare använder sig av simundervisning. Syftet var även att studera icke simkunniga elevers möjligheter att lära sig simma på gymnasiet samt om lärare anser att simkunnighet bör vara ett kursmål även på gymnasienivå. Tidigare studier som har gjorts på området har berört simundervisning på grundskolan. Denna studie bidrar till att tydliggöra hur simundervisning och simkunnighet förmedlas på gymnasienivå. Då det finns elever som inte kan simma när de når gymnasiet är det av stor vikt att visa på hur skolorna hanterar den situationen och vilka åtgärder som faktiskt görs för att hjälpa dessa elever. Studien lyfter fram att gymnasieskolor använder sig av simundervisning trots att det inte finns med som ett mål i de gymnasiala kursplanerna. Vidare visar studien på att idrottslärare anser att det borde finnas med i kursplanen för att de ska kunna rättfärdiga sina krav om extra resurser från skolledningen för att kunna ge stöd till icke simkunniga elever. Undersökningen redovisar även att det finns elever med bristande simkunskaper i gymnasieskolorna som faller mellan stolarna då eleverna inte har uppnått simkunnighet i grundskolan och gymnasieskolan inte har råd att lära dem att simma. De satsningar som har gjorts på extra simundervisning har genomförts på eget bevåg av enskilda lärare. Eftersom simkunnighet eller simundervisning inte är ett uttalat kursmål belyser studien att lärarna använder sig av livräddningsmålet för att rättfärdiga sin simundervisning. Studien har bidragit till att lyfta fram behovet av simundervisning även på gymnasiet. Det vore intressant att se en liknande studie utföras på nationell nivå. Andra förslag till framtida forskning är att följa enskilda elever som inte är simkunniga när de slutar grundskolan för att se vilka möjligheter till simning de erbjuds på gymnasiet, samt att göra en komparativ studie av skolors simundervisning i städer och landsorter. Det skulle även vara intressant att studera simkunnigheten i de olika samhällsklasserna. Slutligen vill vi poängtera att simning är ett svenskt kulturarv och att simundervisning inte borde vara en ekonomisk fråga för skolorna då det handlar om barn och ungdomars liv. Vi är medvetna om att simlektioner kan vara svåra att passa in i elevernas scheman och att simlektioner utgör en kostnad för skolorna. Frågan är dock om det ska finnas ett pris på kunskapen att rädda liv?

Referenslista

Internetkällor

<http://codex.vr.se>¹ – Vetenskapliga rådets anvisningar för forskning på människor:

<http://codex.vr.se/forskningmanniska.shtml>

[hämtad 2010-09-23]

<http://codex.vr.se>² - Vetenskapliga rådets etiska codex:

<http://codex.vr.se>

[hämtad 2010-09-23]

<http://codex.vr.se>³ – Vetenskapliga rådets anvisningar om forskningsetik:

<http://codex.vr.se/forskarensetik.shtml>

[hämtad 2010-09-23]

<http://codex.vr.se>⁴ - Vetenskapliga rådets forskningsetiska principer:

<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

[hämtad 2010-10-08]

<http://www.lakartidningen.se> – Läkartidningens artikel: Inga barn skall behöva drunkna i Sverige

<http://www.lakartidningen.se/engine.php?articleId=4374>

[hämtad 2010-12-09]

Nationalencyklopedins definition av stipulativ:

http://www.ne.se/definition/syften-med-en-definition?i_h_word=stipulativ

[hämtad 2010-11-24]

<http://www.skolverket.se>¹ - Lpo94, kursplan för Idrott och hälsa på grundskolan:

<http://www.skolverket.se/sb/d/2386/a/16138/func/kursplan/id/3872/titleId/IDH1010%20-%20Idrott%20och%20h%E4lsa>

[hämtad 2010-09-20]

<http://www.skolverket.se>² - Lpf 94, kursplan för Idrott och hälsa A på gymnasiet:

<http://www.skolverket.se/sb/d/726/a/13845/func/kursplan/id/3201/titleId/IDH1201%20-%20Idrott%20och%20h%E4lsa%20A>

[hämtad 2010-09-21]

<http://www.skolverket.se>³ – Tillsyn av simkunnighet och förmåga att hantera nödsituationer vid vatten:

http://www.skolverket.se/content/1/c4/05/26/Rapport_simtillsyn.pdf

[hämtad 2010-09-14]

<http://www.skolverket.se>⁴ – Skärpta krav för skolans simundervisning:

<http://www.skolverket.se/sb/d/1271/a/6874>

[hämtad 2010-09-14]

<http://www.skolverket.se>⁵ - Lpf 94, ämnesplan för Idrott och hälsa på gymnasiet:

<http://www.skolverket.se/sb/d/726/a/13845/func/amnesplan/id/IDH/titleId/Idrott+och+h%E4sa>

[hämtad 2010-09-21]

<http://www.sls.a.se>¹ - Fakta om simkunnighet:

<http://www.svenskalivraddningssallskapet.se/vattenkunskap/fakta-och-statistik/fakta.aspx>

[hämtad 2010-09-16]

<http://www.sls.a.se>² - Svenska Livräddningssällskapets definition av

simkunnighet: <http://www.svenskalivraddningssallskapet.se/vattenkunskap/barnens-livraddningsskola.aspx>

[hämtad 2010-11-24]

<http://www.sls.a.se>³ – *Drunkningsolyckor 2009*:

<http://www.svenskalivraddningssallskapet.se/dokument/drunknade2009.pdf>

[hämtad 2010-10-04]

Statistiska Centralbyråns rapport *Fritid*:

http://www.scb.se/Pages/PublishingCalendarViewInfo_259923.aspx?PublObjId=10539

[hämtad 2010-10-08]

Litteratur

Barnsäkerhetsdelegationen, Från barnolycksfall till barns rätt till säkerhet och utveckling: slutbetänkande, Fritzes offentliga publikationer, Stockholm, 2003

Buskas, Petra & Zakrisson, Caroline, *Kunskap som räddar liv: en studie om elevernas och lärarnas uppfattningar om simundervisning*. Examensarbete 15hp. Stockholms universitet, Lärarhögskolan i Stockholm, Institutionen för Undervisningsprocesser, kommunikation och lärande, 2007

Englund, Tomas, 'Undervisning som meningserbjudande.', I *Didaktik / Michael Uljens (red.)*, s. 120-145, Studentlitteratur, Lund, 1997

Geels, Antoon & Wikström, Owe, *Den religiösa människan: en introduktion till religionspsykologin*, 4., kraftigt omarb. utg., Natur och kultur, Stockholm, 1999

Hartman, Jan, *Vetenskapligt tänkande: från kunskapsteori till metodteori*, 2., [utök. och kompletterade] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2004

Hedström, Maria, *Att kunna simma är livsviktigt! – lärares syn på simundervisningen*. Examensarbete 15hp. Luleå tekniska universitet, Institutionen för pedagogik lärande, 2009

Kursplaner för grundskolan., Utbildningsdep., Stockholm, 1994

Kraepelien-Strid, Eva, *Simma eller försvinna: en studie av läroplaner samt elevers och lärares uppfattningar om simkunnighet och behovet av att kunna simma*. Magisterexamen 15hp. Lärarhögskolan i Stockholm, Institutionen för idrotts- och hälsovetenskap, 2006

Kraepelien-Strid, Eva, 'Simkunnighet är viktigt, eller -?', I *Idrottsdidaktiska utmaningar.*, Larsson, Håkan & Meckbach, Jane (red.), s. 164-175, Liber, Stockholm, 2007

Linde, Göran, *Det ska ni veta!: en introduktion till läroplansteori*, 2., [rev.] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2006

Läroplan för grundskolan, Stockholm, 1962

Personuppgiftslagen, SFS 1998:204

Raunio, Petra, *Simundervisning – en rättighet eller en skyldighet? En studie om simundervisning i Sverige och Norge för elever i skolår 6-9*. Examensarbete 15hp. Göteborgs Universitet, Sociologiska institutionen, 2008

Svensson, Per-Gunnar & Starrin, Bengt (red.), *Kvalitativa studier i teori och praktik*, Studentlitteratur, Lund, 1996

Sverige. Skolöverstyrelsen., *Läroplan för grundskolan. 2, Supplement : kompletterande anvisningar och kommentarer. Gymnastik*, [Ny tr.], Utbildningsförl., Stockholm, 1970[1969]

Sverige. Skolöverstyrelsen., *Läroplan för grundskolan. Allmän del : mål och riktlinjer, kursplaner, timplaner*, LiberLäromedel/Utbildningsförl., Stockholm, 1980

Sverige. Skolöverstyrelsen., *Läroplan för gymnasieskolan. 1, Allmän del*, 3. uppl., LiberUtbildningsförl., Stockholm, 1983

Stukát, Staffan, *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*, Studentlitteratur, Lund, 2005

Trost, Jan, *Kvalitativa intervjuer*, 2. uppl., Studentlitteratur, Lund, 1997

Undervisningsplan för rikets folkskolor den 31 oktober 1919, Norstedt, Stockholm, 1924

Undervisningsplan för rikets folkskolor den 22 januari 1955, Norstedt, Stockholm, 1955

Inledning vid intervjutillfällen

* Tack för att Du tar dig tid!

* Arbetet berör simundervisning på gymnasiet och fem utvalda skolor i kommunen kommer att intervjuas.

* Dina rättigheter som deltagare är följande:

- Din medverkan är frivillig; du avbryter själv precis när du vill om du exempelvis inte har tid osv.

- Du kommer att vara anonym under studien och alla uppgifter som kan leda tillbaka till dig kommer att kodas.

- Personuppgifterna kommer enbart att användas i vår studie och Du har rätt att se arbetet när det är färdigställt. Vi kommer att skicka ut en kopia till dig när arbetet är slutfört för att Du ska få chansen att läsa igenom och kontrollera arbetet.

* Är det okej att göra en muntlig överrensommelse om att dessa rättigheter ska gälla eller vill Du skriva på ett intyg?

* Är det okej att intervjun spelas in med bandspelare?

Intervjufrågor

1. Vad heter du?
2. Hur gammal är du?
3. Vid vilken skola/ universitet tog du din examen?
4. Vilket år tog du din examen?
5. Hur länge har du jobbat som idrottslärare på gymnasiet?
6. Använder du dig av simning under idrottsundervisningen?
7. I så fall, hur många tillfällen per A- respektive B- kurs vigs åt simundervisning?
8. Är en simlärare eller idrottslärare närvarande vid alla simtillfällen?
9. Hur vanligt är det enligt din erfarenhet att elever inte kan simma när de börjar på gymnasiet?
10. Utförs något test av simkunnighet vid kursstarten eller under kursens gång?
11. Vad förväntas eleverna uppnå för mål vid simundervisningen?
12. Anordnas det speciella simundervisningstillfällen på er skola för de elever som inte är simkunniga efter grundskolan?
13. Anordnas det speciella simundervisningstillfällen på er skola för de elever som har börjat i svensk skola efter grundskolan?
14. Tycker du att simkunnighet bör finnas med i kursmålen även på gymnasienivå?
15. Av vilka anledningar tycker du det?